

Лада ШІРІНЯН

## ПОНЯТІЙНА СУТНІСТЬ І ТЕОРЕТИКО- КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ

---

*Розглянуто проблему визначення та розмежування понять “фінансове регулювання страховика”, “фінансове регулювання страхового ринку”, “державне фінансове регулювання страхового ринку” і “державне регулювання страхового ринку”. Запропоновано розгляд страхового ринку з позицій системного аналізу, що дало змогу удосконалити теоретичний підхід до поняття “фінансове регулювання страхового ринку”.*

---

Страхова діяльність у сучасних умовах пов'язана з процесами регулювання. Необхідність регулювання зумовлена не тільки фінансовою стійкістю страховиків та надійністю посередників, а й високим ступенем відповідальності страховиків за соціально-економічні наслідки страхової діяльності і довірою населення до страхування. Більшість фахівців пов'язують проблему фінансового регулювання страхового ринку з ліцензуванням і перевіркою платоспроможності страховиків, тому це питання є одним із найбільш актуальних у теорії та практиці страхування. Проте тлумачення поняття фінансового регулювання страхового ринку є досить неоднозначним.

У дослідженнях, присвячених проблемі регулювання страхування, вчені здебільшого розглядають державне регулювання страхового ринку. Результати наукових досліджень з цієї проблеми знайшли відображення у роботах вітчизняних вчених В. Базилевича, К. Базилевич, О. Барановського, О. Гаманкової, М. Мниха, С. Осадця, Т. Ротової, А. Самойловського, О. Філонюка, В. Фурмана, зарубіжних фахівців В. Сухова, В. Шахова. Не заперечуючи значущості наявних результатів, можна резюмувати

відсутність загальноприйнятого підходу до поняття “фінансове регулювання страхового ринку”.

У сучасних умовах підвищення вимог до фінансової надійності страхових компаній і страхового ринку визначення ролі фінансового регулювання в життєдіяльності та конкурентоспроможності страхового ринку України є пріоритетним завданням фінансової науки.

Метою статті є узагальнення та удосконалення теоретичних підходів до поняття “фінансове регулювання страхового ринку”.

Регулювання визначають як дотримання певних правил, як дію на певний об'єкт з метою досягнення його стійкого стану у разі виникнення відхилень від поставлених завдань, встановлених норм і нормативів.

У тлумачному словнику української мови термін “регулювання” означає впорядкування чого-небудь, керування чимось, підкорення його відповідним правилам, певній системі [1]. У словнику С. І. Ожегова слово “регулювати” означає впорядковувати, налагоджувати, спрямовувати розвиток чого-небудь з метою привести до ладу, у систему; приводити механізми та їх части-

ни у такий стан, при якому вони зможуть правильно, нормально працювати [2].

Закон України “Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг” визначає державне регулювання як “здійснення державою комплексу заходів з регулювання та нагляду за ринками фінансових послуг та попередження кризових явищ” [4]. А саме поняття “регулювання” прирівняне за змістом з поняттям “нагляд”. У зв’язку з цим діяльність вітчизняних наглядово-регуляторних органів суперечить одному з основних принципів управління, згідно з яким той, хто проводить політику, не повинен її формувати, а може надавати лише пропозиції до неї [5].

Вітчизняний учений В. М. Опарін розглядає фінансове регулювання як підсистему фінансового механізму: “Фінансове регулювання полягає у регламентуванні розподільних відносин у суспільстві й на окремих підприємствах. І оскільки фінанси є розподільчими і перерозподільчими відносинами, то фінансові методи регулювання, по суті, – це методи розподілу. У складі фінансового механізму створюється набір фінансових інструментів, за допомогою яких здійснюється вплив на різні сторони суспільного розвитку. Основними видами таких інструментів є податки, внески і відрахування, субсидії та дотації” [6, 57].

Автор В. І. Оспіщев зазначає, що одним з головних напрямів фінансового впливу на процес суспільного розвитку є “...фінансове регулювання економічних і соціальних процесів, що здійснюється через систему оподаткування, встановлення рівня митних податків на імпортні товари та сировину, норми амортизаційних відрахувань, оренду плату, дотації, субсидії, штрафи, фінансові пільги і санкції та полягає у регламентуванні розподільчих відносин” [7, 59].

Російський науковець В. Г. Білоліпецький стверджує, що найважливіші аспекти

фінансової діяльності фірм регулюються державою за допомогою спеціального законодавства і це насамперед стосується “державного регулювання податкових правовідносин” [8, 56].

Василик О. Д. розглядає фінансове регулювання як одну з функцій фінансового механізму. На думку вченого, “фінансове регулювання – це метод здійснення державою функцій управління економічними й соціальними процесами при використанні фінансів” [9, 103]. Автор розглядає “фінансове регулювання ще й як елемент менеджменту для підтримання оптимальної структури виробництва і розподілу”. На його думку, воно засновується на використанні різноманітних інструментів впливу: це податки, дотації, різні виплати, за допомогою яких держава досягає поставлених цілей [9, 354]. Отже, Василик О. Д. розглядає державну складову фінансового регулювання.

У роботі Л. А. Кравченко подано трактування “державного фінансового регулювання як системи економічних відносин, що складаються у діяльності, спрямованої на зміну кількісних і якісних показників фінансових процесів в економіці через механізм формування грошових фондів, їх перерозподілу, використання при узгодженні інтересів суб’єктів господарювання з метою забезпечення стійкості функціонування економічної системи” [10]. Таким чином, автор зробив спробу поглибити розуміння фінансового регулювання, щоправда розглядаючи його лише на макрорівні, тобто зосередився на державному фінансовому регулюванні.

Дослідники саме страхового ринку не застосовують термін “фінансове регулювання” взагалі, здебільшого досліджуючи державне регулювання загалом. Причому навіть поняття “державне регулювання страхового ринку” донині невизначене, що негативно відображається на ефективності впливу держави на страхові процеси. Крім

того, як справедливо зазначає О. О. Гаманкова, фахівці ототожнюють поняття “державне регулювання страхового ринку”, “державне регулювання страхової діяльності”, “державне регулювання страхових організацій”, “державний страховий нагляд” [11]. Проте, перше поняття охоплює увесь страховий ринок як єдину систему, усіх його суб’єктів і взаємовідносини між ними. Друге є більш вузьким поняттям і стосується лише тих відносин на ринку, які пов’язані з проведенням страхових операцій. Третє поняття пов’язане з усіма видами діяльності страховиків: страховою, інвестиційною, фінансовою. Державний страховий нагляд визначає регулювання і контроль за суб’єктами страхового ринку, яке здійснюється винятково органом державного нагляду – Національною комісією, що здійснює регулювання у сфері ринків фінансових послуг.

Автор Д. Кондратенко вважає, що “державне регулювання страхового ринку покликане сприяти розвитку страхового ринку, захисту інтересів страхувальників, забезпечувати реєстрацію страхових організацій, ліцензування страхових операцій, здійснювати контроль за дотриманням страховими організаціями законодавства” [12, 143]. Ми погоджуємося з автором в частині ролі державного регулювання у сприянні розвитку страхового ринку. Проте таке трактування викликає у нас декілька заперечень. По-перше, у визначенні говориться лише про інтереси страхувальників і нічого не зазначено про захист інтересів страховиків. Разом з тим вони є рівноправними учасниками страхового ринку і також потребують сприяння з боку держави. По-друге, процес ліцензування стосується не страхових операцій, а страхової компанії, яка проходить цю процедуру для отримання ліцензії на здійснення окремих видів страхування. По-третє, реєстрація страхових організацій, ліцензування діяльності, контроль за до-

триманням страховими організаціями законодавства, на нашу думку, є лише однією з функцій органу державного нагляду, і таке трактування є дещо обмеженим для повного визначення системи державного регулювання страхового ринку.

Останнє заперечення стосується і думки Т. А. Ротової, яка вважає, що “державне регулювання здійснюється шляхом: реєстрації страхових компаній; видачі ліцензій на здійснення певних видів страхування; контролю за діяльністю страхових організацій та страхових посередників” [13, 164].

Автор Л. М. Горбач вважає, що “державне регулювання страхової діяльності здійснюється шляхом прийняття законів, а в деяких випадках і підзаконних актів”. Водночас зазначає, що “державний нагляд за страховою діяльністю здійснюється з метою дотримання вимог законодавства України про страхування, ефективного розвитку страхових послуг, запобігання неплатоспроможності страховиків та захисту прав страхувальників. Основним принципом державного регулювання страхового ринку вважається реалізація загальнодержавних інтересів, забезпечення гарантій страхувальникам і певної безпеки інвестиційної діяльності в Україні” [14, 52]. Таким чином, спостерігаємо відсутність розмежування понять: говорячи про державне регулювання страхової діяльності, автор одночасно застосовує поняття державного регулювання страхового ринку і державного нагляду за страховою діяльністю, практично визначає одні і ті самі функції.

Дослідник О. Ф. Філонюк найповнішим вважає визначення “державного регулювання страхового ринку” як “сукупності різноманітних методів, інструментів, за допомогою яких держава, в особі уповноваженого регулятивного органу (Держфінпослуг), впливає на економічну діяльність суб’єктів страхових правовідносин” [15, 50].

Загалом можна погодитись з таким трактуванням. Зауважимо лише, що на практиці такий вплив здійснюється на ринку не лише з боку Держфінпослуг, а й з боку інших державних органів, таких як Державна податкова служба, Антимонопольний комітет, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку тощо.

У дослідженнях російського вченого В. В. Шахова сконцентрована увага на державному регулюванні страхового ринку. Він зазначає, що страховий ринок як частина фінансово-кредитної системи є об'єктом державного регулювання і контролю з метою забезпечення його стабільного функціонування з урахуванням значущості страхування у процесі суспільного відтворення: "державне регулювання страхового ринку здійснюється через спеціальну податкову політику, прийняття законів за окремими видами підприємницької діяльності, які відображають порядок укладання договорів страхування і розв'язання спорів, що виникають. Регулююча роль органів "державного нагляду" передбачає виконання в основному трьох функцій, за допомогою яких забезпечується надійний страховий захист: реєстрація страховиків; забезпечення гласності, підтримка контролю за виконанням зобов'язань страховиками" [16, 71].

Вітчизняний науковець Я. П. Шумелда про "державне регулювання страхової діяльності" говорить, що "це система засобів і методів, здійснюваних на правовій основі з метою визначення рамок і правил функціонування страхового ринку та діяльності страхових компаній на ньому" [17, 88].

О. Д. Вовчак розглядає "державне регулювання страхової діяльності" і вважає його головною метою "забезпечення формування страховиками достатнього обсягу коштів, за рахунок яких вони зможуть виконати свої зобов'язання перед страхувальниками за будь-яких обставин, тобто

забезпечення платоспроможності кожного конкретного страховика" [18, 111]. Ми змушені констатувати обмеження головної мети державного регулювання страхової діяльності – захист інтересів страхувальників, хоча погоджуємось з автором щодо її важливості. Російський вчений В. А. Сухов дотримується думки, що "державне регулювання страхової діяльності" проявляється у різних формах, у тому числі за рахунок "ухвалення законодавчих положень, що регламентують страхові правовідносини, встановлення в інтересах суспільства обов'язкового страхування, проведення спеціальної податкової політики, а також створення особливого правового механізму, який забезпечує нагляд за створенням і функціонуванням страховиків" [19, 93].

О. О. Гаманкова вважає, що стратегічним завданням державного регулювання ринку є: а) сприяння розвитку національного ринку страхових послуг; б) контроль за діяльністю суб'єктів ринку, залучених до надання страхових послуг. Можна погодитись з висновками автора, що "ринку потребує від держави проведення такої страхової політики, яка б забезпечувала: а) стабільні й зрозумілі умови функціонування і взаємовідносини між окремими суб'єктами ринку, включаючи державу; б) створення вільного конкурентного середовища з рівними правами і законодавчо визначеними "правилами гри" для всіх його суб'єктів; в) фінансове забезпечення умов функціонування ринку" [11, 246].

Цю думку поділяють російські автори Б. Ю. Сербіновський і В. Н. Гаркуша, які пишуть, що "державне регулювання має забезпечувати розвиток національної системи страхування і дієвий контроль страхового сектору економіки" [20, 42].

Автор В. М. Фурман зазначає, що: "Питання державного регулювання розвитку ринку страхових послуг, на нашу думку, необхідно розглядати в трьох аспектах: по-перше,

прийняття державою базових законів та нормативно-правових актів, що об'єднуються в поняття «страхове законодавство»; по-друге, здійснення спеціального нагляду за розвитком відносин страхування відповідно до інтересів громадян України та загальнодержавних економічних потреб; по-третє, забезпечення ефективної стратегії розвитку ринку». Вплив держави на учасників страхових відносин здійснюється прямими і непрямими методами. До прямого (адміністративного) регулювання страхування відносять страхове законодавство, пряму участь держави в установленні страхової системи захисту майнових інтересів; захист добросовісної конкуренції на страховому ринку, попередження і припинення монополізму; діяльність органів страхового нагляду. Непряме ж регулювання включає низку економічних важелів (податкових, грошово-кредитних тощо) [21]. Ми погоджуємось з думкою В. М. Фурмана, проте зазначаємо, що автор детально розглядає моделі, напрями, принципи та методи саме державного регулювання, які існують в світі, але не застосовує поняття фінансового регулювання страхового ринку.

Вітчизняний дослідник Л. В. Нечипорук демонструє схематично форми та види державного регулювання і показує, що одним із способів державного регулювання є фінансове регулювання. На жаль, автор не розкриває суті і змісту цього поняття. Об'єктом державного регулювання Л. В. Нечипорук вважає страхування загалом [22, 180]. Автор О. О. Гаманкова з цього приводу пише, що «якщо вважати об'єктом державного регулювання ринок страхових послуг в цілому, то під його державним регулюванням ми розуміємо комплексний вплив держави на ринок страхових послуг як на єдину систему, включаючи вплив на всі суттєві елементи ринку: попит, пропозицію, ціну, конкуренцію» [11, 138].

Дещо іншої думки дотримується науковець С. Чистов, який зауважує, що об'єктом

впливу при застосуванні непрямих методів є ринок в цілому, а при застосуванні прямих методів – діяльність суб'єктів ринку. При цьому, до методів непрямого регулювання, на його думку, належать інструменти фіскального, бюджетного, грошово-кредитного, інвестиційного, амортизаційного, інноваційного та інших напрямів економічної політики. А інструментами прямого впливу автор називає нормативно-правові акти, централізовано встановлені ціни, нормативи, ліцензії тощо [23, 26].

Автори М. В. Грідчина і В. Б. Захожай розглядають фінансове регулювання як «метод фінансового впливу, пов'язаний із регулюванням економічних процесів» [24].

Повна систематизація точок зору згаданих авторів стосовно окресленого питання дає змогу узагальнити науково-методичні підходи до визначення категорії «регулювання» в страхуванні (табл. 1).

Отже, слово «регулювання» завжди асоціюється з державою і такий висновок має просте пояснення. Ринкова економіка неможлива без руху грошей. Організатором же грошового обігу, грошової емісії і забезпеченості реальними активами виступає тільки держава і тому вона є макрорегулятором ринкової економіки, який впливає на динаміку ринкових процесів (попит, пропозицію, швидкість обороту грошової одиниці, валютний курс).

Перейдемо до авторського підходу щодо зазначеної проблеми. На нашу думку, залежно від обраного критерію для регуляторної дії можна тлумачити фінансове регулювання неоднозначно. Ми розрізняємо поняття «державне регулювання страхового ринку», «державне фінансове регулювання страхового ринку», «фінансове регулювання страхового ринку» і «фінансове регулювання учасника страхового ринку». Послідовно розглянемо і з'ясуємо сутність, складові та теоретичні основи названих видів регулювання.

З позицій системного аналізу будь-яка система – це собою складова частина біль-

РИНОК ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Таблиця 1

Підходи до визначення категорії “регулювання” в страхуванні\*

Автор (рік)	Визначення
<b>“фінансове регулювання”</b>	
В. М. Опарін (2001)	Підсистема фінансового механізму, метод розподілу.
В. І. Оспіщев (2006)	Регламентування розподільчих відносин у суспільстві й на окремих підприємствах.
О. Д. Василик (2001)	Метод здійснення державою функцій управління економічними й соціальними процесами при використанні фінансів.
М. В. Грідчина, В. Б. Захожай (2004)	Метод фінансового впливу, пов'язаний із регулюванням економічних процесів.
<b>“державне фінансове регулювання”</b>	
Л. А. Кравченко (2002)	Система економічних відносин, що складаються у діяльності через механізм формування грошових фондів, їх перерозподілу, використання при узгодженні інтересів суб'єктів господарювання.
<b>“фінансове регулювання підприємств”</b>	
В. Г. Білоліпецький (1998)	Фінансова діяльність фірм, що регулюється державою за допомогою спеціального законодавства.
<b>“державне регулювання страхового ринку”</b>	
О. Філонюк (2006)	Сукупність методів, інструментів, за допомогою яких держава впливає на економічну діяльність суб'єктів страхових правовідносин.
В. В. Шахов (2002)	Здійснюється через спеціальну податкову політику, законами за окремими видами підприємницької діяльності.
Д. Кондратенко	Захист інтересів страхувальників, реєстрація страхових організацій, ліцензування страхових операцій, здійснення контролю за дотриманням страховиками законодавства.
<b>“державне регулювання страхової діяльності”</b>	
Т. А. Ротова (2006)	Реєстрація страхових компаній, видача ліцензій на здійснення певних видів страхування, контроль за діяльністю страховиків і страхових посередників.
Л. М. Горбач (2003)	Прийняття законів та нормативно-правових актів, спеціального нагляду за розвитком відносин страхування відповідно до інтересів громадян України та загальнодержавних економічних потреб.
Я. П. Шумелда (2006)	Система засобів і методів для визначення рамок і правил функціонування страхового ринку та діяльності страховиків.
О. Д. Вовчак (2005)	Забезпечення формування страховиками достатнього обсягу коштів для виконання зобов'язань перед страхувальниками, забезпечення платоспроможності кожного страховика.
В. А. Сухов (1995)	Ухвалення законодавчих положень, що регламентують страхові правовідносини, проведення податкової політики, створення правового механізму, який забезпечує нагляд за створенням і функціонуванням страховиків.
О. О. Гаманкова (2007)	Має переслідувати стратегічні цілі, сприяти підвищенню ролі ринку страхових послуг в економіці.
Б. Ю. Сербіновський, В. Н. Гаркуша (2004)	Має забезпечувати розвиток національної системи страхування і дієвий контроль страхового сектору економіки.
<b>“державне регулювання ринків фінансових послуг”</b>	
Закон України [4] (2001)	Здійснення державою комплексу заходів з регулювання та нагляду за ринками фінансових послуг та попередження кризових явищ.

\* Складено автором на основі: [1–24].

шої системи [25; 26]. У цьому сенсі страховий ринок є частиною фінансового ринку і являє собою особливу сферу економічних відносин, де об'єктом купівлі-продажу є страховий захист, формується попит і пропозиція на нього. Отже, за критерієм застосування регуляторної дії до суб'єкта можна говорити про різні рівні регулювання: внутрішній і зовнішній (рис. 1).

Розвиток ринкових відносин посилює інтеграційні процеси, скасовує територіальні

бар'єри, залучає національний страховий ринок у світовий. Прикладом такої інтеграції може слугувати створення міжнародного регіонального страхового ринку – загальноєвропейського страхового ринку країн-членів ЄС. Тому можна говорити про рівні та види зовнішнього регулювання: світове регулювання страхового ринку, внутрішньо-державне регулювання страхового ринку з боку інших ринків тощо (рис. 2). Найбільша



Рис. 1. Страховий ринок як підсистема фінансового ринку\*

\* Побудовано автором.



Рис. 2. Рівні та види регулювання страхового ринку\*

\* Побудовано автором.

кількість законодавчих норм регулювання встановлюється державою і тому державне регулювання страхового ринку є основним.

Звернемо увагу на те, що страховий ринок складається з сукупності учасників (рис. 1): 1) страховиків, що здійснюють страхування, 2) страхових посередників (агенти, брокери) і страховиків, що беруть участь у страхуванні (перестраховальники, товариства взаємного страхування), 3) покупців страхової послуги (страхувальники, юридичні особи, фізичні особи), 4) професійних оцінювачів ризиків і збитків (андеррайтери, сюрвейєри, аджастери, диспашери, аварійні комісари), 5) об'єднань страховиків, страхувальників, 6) органів контролю за страховою діяльністю. Така структура страхового ринку України пояснює, на кого саме може діяти регулювання, що є об'єктом і хто є суб'єктом регулювання. Враховуючи структуру страхового ринку, можна стверджувати, що державне регулювання страхового ринку має захищати і підтримувати інтереси усіх його учасників.

Ми вважаємо, що поняття державне регулювання страхового ринку охоплює не лише фінансове регулювання, а й правові та інші аспекти. Державне регулювання страхового ринку має на меті створення прозорих умов діяльності і захист інтересів усіх учасників страхового ринку; захист конкуренції і конкурентоспроможності страхового ринку з рівними правами; розвиток страхового ринку.

Ключовими функціями державного регулювання страхового ринку ми вважаємо:

- створення комфортних умов ведення страхового бізнесу;
- сприяння справедливим правилам і неупередженому ставленню учасників страхового ринку;
- ліцензування постачальників і посередників, анулювання ліцензій;
- регулювання страхових продуктів і полісів (відповідність стандартам);

- фінансове регулювання;
- регулювання споживчих послуг (робота щодо запитів, суперечок та скарг);
- участь у експертизі державних органів регулювання;
- правове / адміністративне регулювання відносин;
- державний нагляд і контроль.

Порушення рівноваги інтересів учасників страхового ринку спричиняє негативні наслідки. Якщо має місце надмірна лібералізація ринку, то зростає ризик порушення незахищеності учасників. Водночас надмірне державне регулювання страхового ринку може спричинити скорочення обсягів страхової діяльності і відповідно, зменшення надходжень до бюджету країни.

На нашу думку, фінансове регулювання страхового ринку є однією з ключових функцій державного регулювання страхового ринку і являє собою сукупність різноманітних фінансових методів та інструментів, за допомогою яких держава впливає на економічну діяльність суб'єктів страхових правовідносин, забезпечує фінансову надійність страхування для всіх учасників страхового ринку. Саме тому поняття “фінансове регулювання страхового ринку” фактично збігається з поняттям “державне фінансове регулювання страхового ринку”.

Державне фінансове регулювання страхового ринку – це процес цілеспрямованого і послідовного застосування державою форм і методів дії на суб'єктів страхового ринку та їх взаємовідносини за допомогою фінансових інструментів з метою впливу на макроекономічну рівновагу, розвиток страхового ринку і економіки країни в цілому. Його головними об'єктами є доходи і витрати учасників страхового ринку. Метою державного фінансового регулювання страхового ринку є накопичення і розподіл фінансових ресурсів, що забезпечує задоволення потреб на мікро- і макрорівнях, захист інтересів стра-



хувальників і страховиків, платоспроможність та фінансову надійність страховиків, стимулювання страхування і розвиток ринкової інфраструктури страхового ринку.

Основними фінансовими інструментами регулювання страхового ринку є: 1) податки; 2) кредити, 3) податкові та інші стимули, 4) штрафи і санкції, 5) нормативи платоспроможності; 6) нормативи інвестування коштів страхових резервів; 7) нормативи формування страхових резервів; 8) нормативи витрат на ведення справи; 9) нормативи щодо перестрашування; 10) нормативні показники концентрації страхового ринку, 11) нормативи конкурентоспроможності страховиків на ринку, 12) умови і принципи формування доходів, нагромаджень і фондів на страховому ринку, 13) умови і принципи фінансування і кредитування, 14) тарифи страхування, 15) умови і нормативи обов'язкового страхування [27, 185].

Заслуговує на увагу той факт, що однією зі складових фінансових відносин є відносини зі створення і перерозподілу фондів суб'єктів господарювання. З цього погляду, об'єктом регулювання можуть бути правила, критерії, доходи і витрати окремих суб'єктів ринку. Отже, можна розрізняти фінансове регулювання учасника страхового ринку. Більше того, подібно до наведеного поділу регулювання щодо страхового ринку (рис. 1) можна говорити про внутрішнє і зовнішнє фінансове регулювання учасника страхового ринку.

Наприклад, фінансове регулювання страховика як елемент внутрішнього фінансового менеджменту страхової компанії полягає у розробці та реалізації ефективної стратегії розвитку компанії, проведення послідовної тарифної, фінансової, інвестиційної політики і будується на: формуванні активів, структури капіталу, управлінні оборотними і необоротними активами, інвестиціями, власних фінансових ресурсів,

залученими фінансовими ресурсами і фінансовими ризиками [28, 24].

Зовнішнє фінансове регулювання учасника страхового ринку може здійснюватися з боку інших елементів системи, складовою якої він є.

Можна розглядати фінансове регулювання за іншим критерієм, наприклад, залежно від суб'єкта, що його здійснює. Тоді його можна поділити на державне, внутрішньогосподарське, аудиторське, громадське. З цих позицій, доходимо висновку, що може існувати й недержавне фінансове регулювання суб'єктів господарювання, наприклад, недержавне фінансове регулювання страховика.

Підсумовуючи вищезазначене, доходимо до таких висновків, що в економічній літературі наявні розбіжності у підходах щодо поняття фінансового регулювання страхового ринку. Це обумовлено вибором різних критеріїв класифікації і об'єкта дослідження. З позицій системного аналізу складних систем необхідно адекватно формулювати означення "державне регулювання страхового ринку", "державне фінансове регулювання страхового ринку", "фінансове регулювання страхового ринку" і "фінансове регулювання учасника страхового ринку". Отже, під фінансовим регулюванням страхового ринку треба розуміти процес цілеспрямованого і послідовного застосування державою форм і методів дії на суб'єктів страхового ринку та їх взаємовідносини за допомогою фінансових інструментів з метою впливу на макроекономічну рівновагу, розвиток страхового ринку й економіки країни загалом.

#### Література

1. Тлумачний словник української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.slovyk.net>.
2. Ожегов С. И. Словарь русского языка. – М.: Мир и образование. – 2004. – 896 с.
3. Фінансовий словник / А. Р. Загородній, Р. Л. Вознюк, Т. С. Смовженко. – 4-те вид.,

- випр. і доп. – К.: Товариство “Знання”, КОО; Львів: Видавництво львівського банківського інституту НБУ, 2003. – 427 с.
4. Закон України “Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг” № 2664-III від 12.07.2001 // Відомості Верховної Ради. – 2002. – № 1. – С. 1–12.
5. Зелена книга [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
6. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія): Навчальний посібник. – К.: КНЕУ, 2001 – 240 с.
7. Фінанси: Навчальний посібник / О. П. Близнюк, Л. І. Лачкова, В. І. Оспіщев та ін.; За ред. В. І. Оспіщева. – К.: Знання, 2006. – 415 с.
8. Белоліпецкий В. Г. Финансы фирмы: Курс лекцій / Под ред. И. П. Мерзлякова. – М.: ИНФРА-М, 1998. – 298 с.
9. Василек О. Д. Теорія фінансів: Підручник. – К.: НІОС. – 2001. – 416 с.
10. Кравченко Л. А. Державне фінансове регулювання економіки в умовах ринкової трансформації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.01.01 “Економічна теорія”. – К., 2002. – 22 с.
11. Гаманкова О. О. Ринок страхових послуг України: теорія, методологія, практика. – К.: КНЕУ, 2009. – 427 с.
12. Страхування: теорія та практика: Навчально-методичний посібник / Н. М. Внукова, В. І. Успенко, Л. В. Временко та ін.; За заг. ред. проф. Н. М. Внукової. – Харків: Бурун Книга, 2004. – 376 с.
13. Ротова Т. А. Страхування: Навчальний посібник. – 2-ге вид., перер. та доп. – К.: КНТЕУ, 2006 – 400 с.
14. Горбач Л. М. Страхова справа: Навчальний посібник. – 2-ге вид., виправл. – К.: Кондор, 2003 – 252 с.
15. Філонюк О.Ф. Державне регулювання страхової справи в контексті концепції розвитку страхового ринку України до 2010 року // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія “Економіка”. – 2006. – Вип. 81–82. – С. 47–51.
16. Страхование: Учебник / В. В. Шахов, Л. К. Никитенков, О. А. Цамутали и др.; Под ред. проф. В. В. Шахова. – М.: Анкил, 2002. – 480 с.
17. Шумелда Я. Страхування: Навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей. – 2-е вид., перероб. і допов. – Тернопіль: Джура, 2006 – 296 с.
18. Вовчак О. Д. Страхування: Навчальний посібник. – Львів: Новий Світ, 2005. – 480 с.
19. Сухов В. А. Государственное регулирование финансовой устойчивости страховщиков. – М.: Издательский центр “Анкил”, 1995. – 112 с.
20. Сербиневский Б. Ю., Гарькуша В. Н. Страховое дело: Учебное пособие для вузов. – 3-е изд., перераб. и допол. – Ростов н/Д: Феникс, 2004. – 416 с.
21. Фурман В. М. Державне регулювання страхового ринку як чинник стратегічного розвитку // Економіка і прогнозування. – 2005. – № 3. – С. 114–126.
22. Нечипорук Л. В. Теорія і практика страхового ринку в Україні. – Харків: Видавництво Національного університету внутрішніх справ, 2004. – 300 с.
23. Чистов С. Державне регулювання економіки. – К.: КНЕУ, 2002. – 208 с.
24. Фінанси (теоретичні основи): Підручник / М. В. Грідчина, В. Б. Захожай, Л. Л. Осіпчук та ін.; Під керів. і наук. ред. М. В. Грідчиної, В. Б. Захожая. – 2-ге вид., виправ. е і допов. – К.: МАУП, 2004. – 312 с.
25. Згуровський М. З., Панкратова Н. Д. Основи системного аналізу. – К.: Видавнича група ВНУ, 2007. – 544 с.
26. Спицнадель В. Н. Основы системного анализа. – М.: Бизнес-Пресса, 2000. – 326 с.
27. Финансовые инструменты социально-экономического развития государства / Т. А. Везубова, А. Н. Вдовиченко, А. Д. Данилов и др.; Под ред. проф. А. Д. Данилова. – К.: Компьютерпресс, 2009. – 288 с.
28. Фінансовий менеджмент: Навчальний посібник / М. М. Александрова, С. В. Бардаш, О. С. Бородин та ін.; За ред. проф. Г. Г. Кірейцева. – 3-е вид., перер. і допов. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 531 с.